

Warszawa, 24-05-2024 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Marcin Wiącek

VII.520.8.2022.JRO

Pan

Adam Bodnar

Minister Sprawiedliwości

ePUAP

Szanowny Panie Ministrze,

chciałbym zwrócić uwagę na problem systemowy, jakim jest brak należytych gwarancji poszanowania tajemnicy zawodowej przez adwokatów, radców prawnych, notariuszy i prokuratorów, którzy w ramach kandydowania na urząd sędziego przedkładają akta przykładowych prowadzonych przez siebie spraw.

Informacje objęte tajemnicą zawodową podlegają ochronie nie tylko na mocy przepisów rangi ustawowej, ale także Konstytucji RP i umów międzynarodowych, w ramach prawa do poszanowania życia prywatnego oraz tajemnicy komunikowania się (art. 47 i art. 49 Konstytucji RP oraz art. 8 ust. 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka)¹, a także prawa do rzetelnego procesu sądowego (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP i art. 6 EKPC)². Wyjątki od ochrony tajemnicy zawodowej powinny zatem spełniać wymagania dla ograniczeń praw jednostki, w tym wymóg odpowiedniej podstawy ustawowej precyzyjnie określającej sytuacje, w których prywatna informacja może

¹ Zob. szerzej: Ł. Błaszczak, *Problem tajemnicy zawodowej adwokata i radcy prawnego a dowód z zeznań świadka w procesie cywilnym*, „Palestra” 2019, nr 7-8, s. 161-163; A. Redelbach, *Tajemnica zawodowa notariusza w Rzeczypospolitej Polskiej w świetle zasady poszanowania życia prywatnego*, Rejent 1999, nr 6-7.

² Zob. np. Stanowisko Rady Adwokatur i Stowarzyszeń Prawniczych Europy (CCBE) z 20 października 2016 r., *Modelowa zasada tajemnicy zawodowej*.

zostać udostępniona lub ujawniona (art. 31 ust. 3 Konstytucji RP oraz art. 8 ust. 2 EKPC). Nietypowy status ma tajemnica prokuratorska, ukierunkowana na ochronę nie tylko praw jednostek, ale także interesu publicznego w zakresie skutecznego przeciwdziałania przestępczości – powiązanego z zasadą rzetelności i sprawności działania instytucji publicznych (preambuła do Konstytucji), do których prokuratura się zalicza. Specyficzna jest także tajemnica Prokuratorii Generalnej RP, ukierunkowana na ochronę interesów Skarbu Państwa, stanowiących wartość konstytucyjną (art. 146 ust. 4 pkt 4 Konstytucji). Obie tajemnice można uznać też za formę realizacji zasady dobra wspólnego (art. 1 Konstytucji). Pochopne ujawnienie informacji z akt prokuratorskich może zaszkodzić przebiegowi śledztwa lub postępowania sądowego, a z akt Prokuratorii Generalnej – interesom zastępowanych przez nią organów władzy publicznej. Potencjalne szkody mogą dotyczyć nie tylko trwających postępowań, ale także tych przyszłych.

Zgodnie z aktualnie obowiązującymi przepisami, kandydaci na sędziów wykonujący zawód adwokata, radcy prawnego, radcy Prokuratorii Generalnej RP, notariusza, prokuratora lub sędziego zobowiązani są przedstawić wykaz sygnatur akt 50 spraw, które prowadzili (art. 57a §1-4, 7 ustawy z 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych³, dalej: pusp). Prezes sądu, w którym kandydat złożył swoje zgłoszenie, wyznacza sędziego-wizytatora, który w ramach oceny kwalifikacji kandydata bada akta prowadzonych przez niego spraw. W przypadku kandydatów wykonujących zawód sędziego lub prokuratora, wizytator bada akta co najmniej 15 spraw spośród wcześniej wskazanych w wykazie (art. 57b §2 pusp), a także akta 10 spraw niezakończonych, przydzielonych kandydatowi do rozpoznania, w których od momentu pierwszej rejestracji upłynął najdłuższy okres, a także akta wszystkich spraw, których referentem był kandydat, w których w okresie ostatnich 2 lat poprzedzających zgłoszenie wystąpiły jakieś nieprawidłowości (por. art. 57b §3, art. 57e §1 pusp). W przypadku kandydata będącego adwokatem, radcą prawnym lub radcą Prokuratorii Generalnej RP, wizytator bada akta co najmniej 25 spraw lub opinii prawnych i innych dokumentów sporządzonych w związku ze stosowaniem lub tworzeniem prawa, a według własnego uznania także akta spraw nieujętych w wykazie, o które może występować do prezesów właściwych sądów (art. 57f §2 pusp). W przypadku kandydata będącego notariuszem badanych jest co najmniej 25 aktów notarialnych (art. 57f §3 pusp). W następnej fazie postępowania zgłoszenie kandydata wraz z ocenami kwalifikacyjnymi i innymi dokumentami przekazywane jest do Krajowej Rady Sądownictwa. Przewodniczący Krajowej Rady Sądownictwa zwraca się o

³ Dz. U. z 2024 r. poz. 334.

przedstawienie akt osobowych kandydata oraz innych dokumentów do organów i instytucji objętych systemem teleinformatycznym za pośrednictwem tego systemu (art. 30 ust. 2a ustawy z 12 maja 2011 r. o Krajowej Radzie Sądownictwa⁴, dalej: ustawa o KRS).

Akta przedkładanych spraw mogą obejmować nie tylko publicznie dostępne orzeczenia sądowe czy opinie prawne, ale także pisma procesowe zawierające dane osobowe stron, faktury na firmę, umowy kredytowe, noty księgowe, zaświadczenia lekarskie, notatki z badań psychiatrycznych, protokoły zeznań (w tym również takich na procesach za zamkniętymi drzwiami), wewnętrzne dokumenty dotyczące funkcjonowania organów władzy publicznej, notatki służbowe z czynności policji, opinie biegłych, sprawozdania z wywiadów środowiskowych w rodzinie i wiele innych dokumentów zawierających różnego rodzaju informacje dotyczące różnych aspektów życia prywatnego obywateli, którzy korzystali z usług prawnika bądź zetknęli się z organami ścigania czy wymiarem sprawiedliwości. W takich aktach pojawiają się nie tylko dane klientów kandydatów, ale także wielu innych osób związanych z daną sprawą, których dane w naturalny sposób są dokumentowane w ramach dochodzenia, śledztwa czy postępowania sądowego.

Z informacji uzyskanych z Krajowej Rady Sądownictwa wynika, że akta tego typu spraw przedkładanych przez kandydujących adwokatów, radców, notariuszy i prokuratorów nie są anonimizowane. Wszystko wskazuje też na to, że kandydaci nie konsultują ze swoimi dawnymi klientami zamiaru wykorzystania dokumentów dotyczących ich prywatnych spraw w interesie własnym, tj. w celu zgłoszenia swojej kandydatury na sędziego.

W konsekwencji **bez wyraźnej podstawy prawnej i bez zgody klientów** adwokaci, radcowie prawni, notariusze i prokuratorzy udostępniają informacje na temat ich spraw około kilkudziesięciu osobom partycypującym w procedurze powołania na urząd sędziego – w tym prezesowi danego sądu, wizytatorom dokonującym oceny kwalifikacyjnej, członkom Krajowej Rady Sądownictwa (sędziom, posłom, senatorom, Ministrowi Sprawiedliwości) itd.

Ta praktyka stanowi nie tylko nieuprawnioną ingerencję w prawo do prywatności, ale może również mieć negatywny wpływ na rzetelność postępowania sądowego w przypadku przedwczesnego ujawnienia informacji z akt spraw, które nie zostały prawomocnie rozstrzygnięte. Przepisy pusp oraz

⁴ Dz. U. z 2021 r. poz. 269 ze zm.

ustawy o KRS nie zakazują bowiem przedkładania przez kandydatów akt spraw niezakończonych.

Przepisy prawa precyzyjnie określają wyjątki od tajemnic zawodowych. Od tajemnicy adwokackiej i radcowskiej przewidziano jedynie dwa wyjątki, odnoszące się do informacji udostępnianych na podstawie przepisów o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu lub przekazywanych na podstawie przepisów rozdziału 11a działu III Ordynacji podatkowej⁵. Od tajemnicy notarialnej przewidziano te same dwa wyjątki, a dodatkowo także wyjątek odnoszący się do informacji udostępnianych na podstawie art. 300³⁵ Kodeksu spółek handlowych⁶. Od tajemnicy Prokuraturii Generalnej RP przewidziano tylko wyjątek odnoszący się do informacji udostępnianych na podstawie przepisów o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu⁷.

Ponadto istnieje możliwość zwolnienia z obowiązku zachowania tajemnicy radcowskiej, adwokackiej lub notarialnej wynikająca z przepisów o postępowaniu karnym⁸, o komisji śledczej⁹ oraz o ochronie konkurencji i konsumentów¹⁰.

W przypadku tajemnicy prokuratorskiej przewidziano tylko jeden wyjątek - gdy prokurator składa zeznania jako świadek w postępowaniu przygotowawczym lub przed sądem¹¹. W literaturze uznaje się ten wyjątek za jedyny¹².

W kontekście powyższego, brak jest przepisu prawa, który zwalniałby adwokatów, radców, notariuszy i prokuratorów z obowiązku zachowania tajemnicy w przypadku, gdy zdecydują się kandydować na urząd sędziego.

Komentatorzy od dawna stoją na stanowisku, że poza wyjątkami wyraźnie określonymi w przepisach ustawy, tajemnice zawodowe mają charakter absolutny – do tego stopnia, że nie może z nich zwolnić nawet klient adwokata, radcy prawnego

⁵ Art. 6 ust. 4 ustawy z 26 maja 1982 r. - Prawa o adwokaturze (Dz. U. z 2022 r. poz. 1184). Tak samo art. 3 ust. 6 ustawy z 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz. U. z 2024 r. poz. 499).

⁶ Art. 18 §4 ustawy z 14 lutego 1991 r. - Prawa o notariacie (Dz. U. z 2022 r. poz. 1799).

⁷ Art. 39 ust. 5 ustawy z 15 grudnia 2016 r. o Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2023 r. poz. 1109 ze zm.).

⁸ Art. 180 §2 Kodeksu postępowania karnego.

⁹ Art. 11g ustawy z 21.1.1999 r. o sejmowej komisji śledczej (Dz. U. z 2016 r. poz. 1024).

¹⁰ Art. 105q pkt 3 ustawy z 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. z 2024 r. poz. 594).

¹¹ Art. 102 §3 ustawy z 28 stycznia 2016 r. - Prawa o prokuraturze (Dz. U. z 2024 r. poz. 390).

¹² A. Staszak, uw. z nb. 4 do art. 102, w: P. Drebnkowski (red.), *Prawo o prokuraturze. Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury. Komentarz*, Legalis 2021.

czy notariusza¹³. W orzecznictwie wskazuje się na publicznoprawny charakter tajemnicy, który powoduje, że nawet klient nie jest jej dysponentem, tj. nie może on zwolnić swojego pełnomocnika z jej zachowania¹⁴.

W ramach norm deontologii zawodowej korporacja radcowska ustanowiła wprost zakaz korzystania z informacji i dokumentów w interesie własnym¹⁵. W orzecznictwie uznaje się, że podobny zakaz obowiązuje także adwokatów: „Zarzut naruszenia tajemnicy zawodowej może być natomiast zasadnie postawiony, gdy adwokat, wiadomości oraz dokumenty pozyskane przy wykonywaniu obowiązków zawodowych, wykorzysta w innym celu niż związanym z prowadzeniem powierzonych mu spraw”¹⁶.

Krótko mówiąc, doktryna prawnicza, korporacje zawodowe i sądy niezwykle restrykcyjnie podchodzą do ochrony tajemnicy zawodowej, ściśle interpretując przewidziane od nich wyjątki. Wyjątków od tajemnicy zawodowej nie można domniemywać i wywodzić z pomocą pozajęzykowych metod wykładni.

W tym kontekście **nie powinno ulegać wątpliwości, że udostępnianie przez kandydujących na sędziów radców prawnych, adwokatów i notariuszy dokumentów prowadzonych przez siebie spraw z danymi ich klientów, a także udostępnianie przez prokuratorów danych oskarżonych, podejrzanych, pokrzywdzonych i innych osób uczestniczących w postępowaniach karnych, stanowi naruszenie tajemnicy zawodowej.** Niedopuszczalne jest wywodzenie dorozumianego wyjątku od tajemnicy zawodowej przez argumentację „z celów na środki”, tj. uznanie, że skoro ustawa dopuszcza kandydowanie prokuratorów, radców prawnych, adwokatów i notariuszy i zobowiązuje ich do przedłożenia dokumentacji spraw, to są oni w tym zakresie zwolnieni z tajemnicy.

W związku z powyższym, działając na podstawie art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy z 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. z 2023 r. poz. 1058), zwracam się do Pana Ministra z postulatem przygotowania projektu ustawy nowelizującej przepisy pusp, ustawy o KRS, Prawa o prokuraturze, Prawa o adwokaturze, Prawa o notariacie, ustawy o radcach prawnych i ustawy o Prokuraturii Generalnej RP, która:

¹³ J. Naumann, uw. nr 24 do §19, w: J. Naumann, *Zbiór Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu. Komentarz*, Legalis 2023; L. Korczak, uw. z nb. 29-31 do art. 15, w: T. Scheffler (red.), *Kodeks Etyki Radcy Prawnego. Komentarz*, Legalis 2023; L. Borzemski, M. Chmieliński, uw. z nb. 25 do art. 18, w: A.J. Szereda (red.), *Prawo o notariacie. Komentarz*, Legalis 2022.

¹⁴ Postanowienie SN z 29 października 2014 r., SDI 28/14; wyrok SN z 22 października 2019 r., II DSI 51/19.

¹⁵ Art. 16 Kodeksu etyki zawodowej radcy prawnego.

¹⁶ Wyrok SN z 20 grudnia 2007 r., SDI 28/07.

- 1) wprowadzi wyraźny wyjątek od wspomnianych tajemnic zawodowych odnoszący się do zgłaszania własnych kandydatur w postępowaniu o powołanie na urząd sędziego;
- 2) precyzyjnie określi zakres informacji, które mogą być udostępniane w ramach takiego postępowania. Należy rozważyć, czy niektóre rodzaje dokumentów nie powinny a priori zostać wyłączone z możliwości przedłożenia;
- 3) wykluczy możliwość przedkładania akt sprawy – choćby tylko w formie odpisów – spraw niezakończonych;
- 4) nałoży na kandydujących prokuratorów, adwokatów, radców prawnych i notariuszy obowiązek anonimizacji danych zawartych w dokumentacji w celu zapewnienia maksymalnej ochrony prywatności klientów, stron i uczestników postępowania, podejrzanych, osób podejrzewanych i innych.

Z poważaniem

Marcin Wiącek

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-wydano i podpisano elektronicznie/